

В. Малихіна

м. Харків

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті визначені основні компоненти інноваційної діяльності, як один із аспектів теоретичних засад управління інноваційною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів. Автор аналізує й узагальнює здобутки вітчизняної і зарубіжної літератури та практики щодо теоретичних засад інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та управління нею.

Ключові слова: компоненти, управління, інноваційна діяльність, загальноосвітні навчальні заклади.

В. Малыгина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация. В статье определены основные компоненты инновационной деятельности, как один из аспектов теоретических основ управления инновационной деятельностью общеобразовательных учебных заведений. Автор анализирует и обобщает достижения отечественной и зарубежной литературы и практики по теоретическим основам инновационной деятельности общеобразовательных учебных заведений и управления ей.

Ключевые слова: компоненты, управления, инновационная деятельность, общеобразовательные учебные заведения.

**THEORETICAL ASPECTS OF INNOVATION MANAGEMENT OF GENERAL
EDUCATION INSTITUTIONS**

Annotation. In the article identifies the key components of innovation, as one aspect of the theoretical framework of innovation management of secondary schools. The author analyzes and summarizes the achievements of domestic and foreign literature and practice in the theoretical foundations of innovation in general education and management.

Key words: components, management, innovation, secondary schools.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови суверенної України відбувається поступовий перехід до ринкових відносин, приватної власності, комерційних структур, інтеграції виробництва, з'являються нові галузі науки і культури, впроваджуються інновації в усіх сферах виробництва. Не є винятком і освіта. Зміни, які відбуваються в системі освіти, пов'язані, перш за все, зі зміною парадигми освіти: на зміну авторитарній прийшла гуманістична парадигма, яка в центр сучасної освіти ставить особистість, що розкривається в процесі самореалізації, активізації її творчого потенціалу. В останні роки XX століття досить активно почала розвиватись нова галузь наукового знання – педагогічна інноватика, яка визначає процеси розвитку школи, пов'язані зі створенням нової практики освіти; інноваційні процеси.

З кризою тоталітарної ідеології українські педагоги виявилися в ситуації, коли цілі освіти перестали задаватися ззовні, коли державна «освітня політика тільки почала розроблятися. У такій ситуації перед кінним педагогом постала необхідність самовизначення. Саме інноваційний пошук дозволив багатьом з них вирішити цю задачу позитивно.

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні дослідники в останнє десятиліття приділили достатню увагу проблемі інноваційної діяльності освітніх закладів. Зокрема, проблема педагогічної інноватики на

сучасному етапі розвитку знайшла своє відображення в роботах К. Ангеловські, Л. Даниленко, М. Кларіна, В. Паламарчук, І. Підласого, А. Пригожина, О. Савченко, В. Сластьоніна, К. Роджерса, Н. Юсуфбекової та інші.

Загальні та специфічні особливості інноваційної педагогічної діяльності досліджуються в роботах російських учених В. Загвязинського, В. Кан-Каліка, Л. Подимової, В. Сластьоніна та інші.

Глибоке і системне дослідження проблеми нововведень в освітні заклади містять роботи Н. Горбунової, М. Кларіна, В. Лазарева, М. Поташника, Т. Шамової та ін. Зокрема, М. Кларіним узагальнено та проаналізовано інноваційні моделі навчального процесу в сучасній зарубіжній педагогіці. Основи теорії інноваційних процесів у сфері виховання викладено в роботах І. Беха, С. Полякова.

Мета статті – визначити основні компоненти інноваційної діяльності, як один із аспектів теоретичних засад управління інноваційною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для нашого дослідження має питання управління інноваційною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ). Сучасні тенденції шкільного реформування обумовили виникнення нової управлінської філософії, в основі якої лежить мотиваційно-системний підхід та особистісно-орієнтована мета його здійснення. М. Поташник та В. Лазарев вважають, що управління цілеспрямованою діяльністю усіх суб'єктів, забезпечує становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування та обов'язковий розвиток школи [8].

Виходячи з теми нашого дослідження, нас особливо цікавила така функція управління, як організація, зокрема, інноваційної діяльності ЗНЗ.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури свідчить, що проблеми організаційного забезпечення інноваційної діяльності активно розробляються в науковій літературі. Організація, як функція управління, – підкреслює

В.І. Зверєва, – має найбільший вплив на керуючу та керовану підсистему, формує, організує, перетворює їх, розвиває внутрішньоструктурні та зовнішні зв'язки. Організація в системі внутрішкільного управління, по-перше, визначає роль і місце кожного члена колективу в досягненні поставлених цілей і дає відповіді на запитання «хто і що»; по-друге, забезпечує їх ефективну взаємодію в процесі досягнення цілей, що дає можливість відповісти на питання «чим і як» і «де і коли»; по-третє, створює систему необхідних організаційних відносин і таким чином обумовлює вирішення питань «хто і з ким», «кого і куди» [1]. Для нашого дослідження особливе значення має обґрунтоване автором сутності організаційно-педагогічної діяльності.

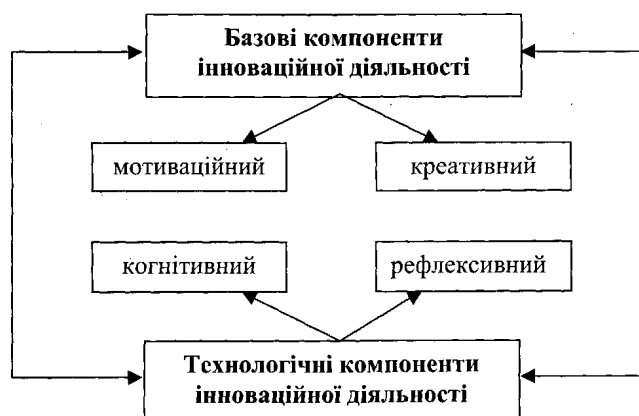
Отже, особливого значення набуває організаційна функція в процесі управління інноваційною діяльністю ЗНЗ, адже після того, як визначено мету, завдання та спрогнозовано можливі наслідки впровадження нововведення, виникає потреба в організації реалізації інновації.

Рівень організації інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів залежить від розвитку теоретичної бази освітньої інноватики та опанування нею педагогічними колективами закладів освіти.

Практика свідчить, що організація інноваційної діяльності потребує чіткого визначення її компонентів. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури уможливорює висновок, що на сучасному етапі розвитку освітньої інноватики відбувається активний процес формування загальних підходів до структурування інноваційної діяльності. Так, О. Козлова відносить до основних компонентів інноваційної діяльності філософський, мотиваційний, креативний, рефлексивний, валеологічний та технологічний [3]. К. Макагон вважає, що основними в інноваційній діяльності вчителя є мотиваційно-оперативний та оціночно-рефлексивний компоненти [4]; Н. Клокар визначає мотиваційний, когнітивний, процесуальний компоненти [2].

Таким чином, незважаючи на різноманітність підходів до структурування інноваційної діяльності, більшість дослідників найчастіше визначають мотиваційний, креативний та рефлексивний компоненти як основні складові цієї діяльності.

На основі проведеного аналізу нами визначено основні компоненти інноваційної діяльності, а саме: мотиваційний, креативний, когнітивний та рефлексивний, які ми умовно поділили на базові і технологічні. До базових нами віднесено компоненти, які виокремлюють, як основні, більшість дослідників: мотиваційний, креативний; до технологічних – когнітивний, рефлексивний (рис. 1).

Рис. 1. Структура інноваційної діяльності

Основними параметрами структурних компонентів інноваційної діяльності ми визначили: зацікавленість, бажання, готовність, потреба в здійсненні інноваційної діяльності (мотиваційний компонент); прагнення до самоосвіти, вміння творчо мислити, здатність генерувати оригінальні ідеї, уміння приймати нестандартні рішення (креативний компонент); знання нормативно-правової бази інноваційної діяльності, володіння основними поняттями педагогічної інноватики, розуміння суті педагогічної інноватики, знання основних законів менеджменту освітніх інновацій та педагогічної інноватики (когнітивний компонент); самоаналіз інноваційного досвіду, контроль та оцінювання інноваційної діяльності, розробка критеріїв

оцінювання процесу впровадження інновацій та коригування результатів інноваційної діяльності (рефлексивний компонент).

Мотиваційний компонент забезпечує готовність педагогічного колективу до інноваційної діяльності. Виокремлюючи цей компонент, ми враховували дослідження Р. Грановської, В. Кан-Каліка, В. Сластьоніна, В. Семиденко та інші. Мотиваційний компонент інноваційної діяльності – це сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням цієї діяльності.

В основу структурних елементів мотиваційного компоненту нами покладено дослідження А. Маслоу [5].

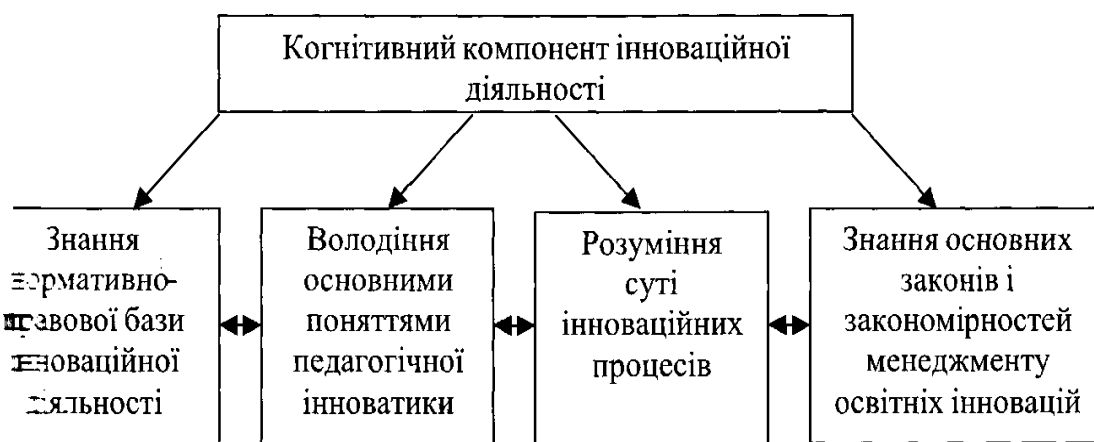
Креативний компонент інноваційної діяльності забезпечує цілеспрямований, осмислений, планомірний, творчий характер діяльності колективу. Для організації інноваційної діяльності важливим є продукування нових ідей, незалежність суджень, критичність мислення її учасників. Значний вклад у розробку проблем, пов'язаних з креативністю педагогічних працівників внесли як вітчизняні, так і зарубіжні учені В. Кан-Калик, В. Лозова, С. Сисоєва, В. Сластьонін, А. Реан та інші.

У своєму дослідженні ми використовуємо класифікацію креативності, розроблену М. Гнатком і запропоновану В. Сластьоніним, а саме: на потенційну та актуальну.

Базові компоненти інноваційної діяльності тісно пов'язані з технологічними компонентами, під якими ми розуміємо комплекс умінь і навичок, які забезпечують успішність здійснення інноваційної діяльності. А саме: оволодіння відповідними методами, технологіями і формами інноваційної діяльності, які обумовлюють застосування педагогічних інновацій. До технологічних компонентів інноваційної діяльності нами віднесено: когнітивний та рефлексивний.

До технологічних компонентів відноситься когнітивний компонент інноваційної діяльності – система знань, необхідних для здійснення інноваційної діяльності. За основу структури цього компоненту ми взяли

визначення Л. Карамушки [6], але у нашій роботі його зміст наповнений іншою сутністю, що відповідає завданням даного дослідження (рис. 2).

Рис. 2. Параметри когнітивного компоненту інноваційної діяльності

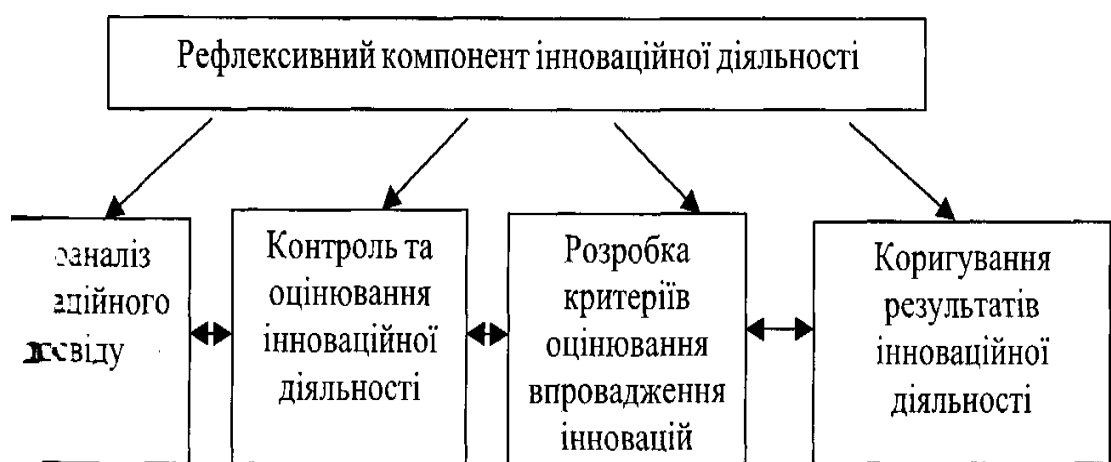
Знання нормативно-правової бази інноваційної діяльності є одним з основних структурних елементів когнітивного компоненту інноваційної діяльності, оскільки управління інноваційною діяльністю загальноосвітнього навчального закладу має здійснюватись на засадах законодавчих та нормативних актів, які регулюють дану діяльність. Враховуючи те, що для науково обґрунтованого підходу до управління інноваційною діяльністю потрібні насамперед знання основ педагогічної інноватики, наступним структурним елементом когнітивного компонента ми визначили знання керівниками ЗНЗ основних, понять інноваційного проблемного поля. Відповідно до сучасних потреб суспільства в оновленні управління школою в умовах ринку на засадах педагогічної інноватики, виникає необхідність у розумінні її основ.

Підвищення рівня професійної компетентності, володіння педагогічним колективом інноваційними технологіями, збільшення числа педагогів, які мають достатню теоретичну підготовку для здійснення інноваційної діяльності, створює умови для активізації інноваційного процесу. Вчені стверджують, що на етапі зародження інновації члени педагогічного

колективу поділяються на чотири групи: I група – лідери (1-3 %); II група – позитивісти (50-60 %), III група – нейтралі (30%); IV група – негативісти (10-20%) [9].

Одним із важливих завдань організаторів інноваційної діяльності ми бачаємо в створенні умов, які забезпечують поступовий перехід учителів з груп нейтралів та негативістів до позитивістів та лідерів інноваційних процесів в ЗНЗ.

Важливим і необхідним компонентом у структурі інноваційної діяльності є рефлексивний. Термін рефлексія походить від латинського *reflexio* – поворот назад і означає погляд на власні думки і діяльність збоку. Проаналізувавши роботи сучасних учених в галузі педагогіки та психології, а саме: В. Давидова, Л. Захарової, М. Кларіна, В. Сластьоніна та Л. Подимової [7] та ін., ми дійшли висновку, що рефлексія на інноваційну діяльність з позиції результатів впровадження новацій передбачає неодмінний аналіз зміни умов діяльності (рис. 3).

Рис. 3. Параметри рефлексивного компоненту

Педагог-інноватор у такому випадку має бути готовим нести відповідальність за свої й чужі оцінки наслідків упровадження чи застосування інновацій, прогнозувати перспективні результати.

Рефлексивна складова інноваційної діяльності забезпечує контроль і управління інноваційними процесами в ЗНЗ, критичний аналіз всіх етапів

інноваційної діяльності. У результаті рефлексії відбувається активізація пізнавальної діяльності педагога, що призводить до прогнозування, моделювання різних варіантів цієї діяльності.

Висновки. Нами проаналізовано й узагальнено здобутки вітчизняної і зарубіжної літератури та практики щодо теоретичних засад інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та управління нею.

Здійснено, уточнено і класифіковано такі структурні компоненти інноваційної діяльності, як: базові (мотиваційний, креативний); технологічний (когнітивний, рефлексивно-оцінний) та їх параметри.

Література:

1. Зверева В. И. Организационно-педагогическая деятельность руководителя школы. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Новая школа, 1997. – 320 с.
2. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: Дис. на здобуття наук. ст. канд. пед. наук,. – К., 1997. – 208 с.
3. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: Автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. пед. наук. - К.: -99. - 20 с.
4. Макагон К. В. Формирование готовности педагога к поисковой деятельности в условиях последипломного образования: Дис. на здобуття наук, канд. пед. наук. - К., 1998. -217 с.
5. Маслоу А. О. менеджменте. Самоактуализация. Просвещенный менеджмент. Организационная теория / Пер. с англ. - С.Пб.: Питер М. И. и др., 2003. – 413 с.
6. Карамушка Л. М. Психологія управління: Навч. посібник. – К.: Міленіум, 2003. –344 с.
7. Сластенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. М. Магистр, 1997.-224 с.

8. Управление развитием школы: Пособие для руководителей образовательных учреждений / Под. ред. М. М. Поташника и В. С. Лазарева. - М.: Новая шк., 1995. - 464 с.

9. Шамова Т. И., Капустин Н. П., Третьяков П. И. Управление образовательными системами. – М.: ВЛАДОС, 2002. – 320 с.